صمد بهرنگي

ژباړه: څرك

د شناخت په هکله یو څو خبرې (پنځمه او وروستۍ برخه)

(تاریخ او ادبیات)

د شعور، فكر او ژبې په هكله لنډې خبرې

كار د انسان د تكامل او د هغه د شعور د ظهور او تكامل اساسي عامل دی. په معروف قول «كار د انسان خالق دی». كار انسان د هغه د وحشي او ځنګلي اجدادو څخه جلا كړ. كار انسان ته خواړه، جامې او پناهځای وركړ او هغه يې نه يوازې د طبيعي ځواكونو څخه خوندي كړ، بلكې هغه ته يې پر طبيعي ځواكونو د تسلط پيدا كولو وس هم وركړ. د كار په وسيله، انسان ځان برتر او برتر كړ او د ځمكې كره يې بدله كړه. كار د انسان ترټولو ستره شتمني ده او د هغه د ژوند او تكامل لازمه ګڼل كيږي.

د كار تكامل او سمون، د شعور د تكامل سره يو ځای مخې ته تللي دی. انسان د معيشت د امرار د لاس ته راوړلو په بهير كې د ګڼو شيانو سره مخ كيږي او د هغوی صفات به يې يو په يو زده او له يو بل سره به يې پرتله كول او د هغوی ګډه ځانګړنه به يې موندله او پدې توګه به يې ((مفهوم)) جوړوه.

د كار د ابزار جوړول او سمول، د شعور په تكامل كې ستر اهميت درلود. هغه ابزار به چې له يو كهول نه بل كهول (نسل) ته منتقل كيدل، د هغوی پوهه او تجربه يې هم له ځانه سره درلوده. وروستي كهولونو به د خپلو پلرونو د ابزار جوړولو او په كار اچونې هم پوهيدل او قادر وو د هغوی د كار لړۍ پسې ونيسي او د كار ابزارو د سمون او تكامل لپاره هڅه وكړي.

د لومړني انسان شعور اساساً د هغه كار پورې تړلی و. لا ښه به دا وي چې ووايو د هغه شعور او عملي فعاليتونه يو په بل كې پيچل شوي وو. مثلاً استنباط كولی شو چې انسان وړاندې له هر څه زده كړل چې كوم شی سيده د هغه كار

پوري تړلی دی او د هغه اړتیاوې پوره کوي. پدې توګه، د کار پر بنسټ د کار او فکر یووالي، شعور په مخ وزغلوه او تکامل یې ورپه برخه کړ.

ژبه، شمیرلي وینا، د شعور په تکامل کې زښت ارزښت درلود. ژبې چې د کار پر بنسټ له شعور سره یو ځای ظهور وموند، انسان سره یې مرسته وکړه چې د حیواناتو له قلمرو نه بهر شي او د خپل د فکر قوه مخ پر تکامل یوسي.

کار تل ټولنیز پاتې شوي دی. انسانان له هماغه لومړی ورځو نه مجبور وو د طبیعت سترو ځواکونو سره د مقابلې او د ځناورانو د ښکار لپاره سره یوموټي شي. همدا لامل دی چې په لومړني انسانانو کې د ګډ ژوند اړتیا پیدا شوه او همدا شان همدا اړتیاوې وې چې هغوی یې مجبور کړل چې یو بل ته یو هر څنګه چې کیدای یو څه «ووایي». د دې سختې اړتیا لازمه دا وه چې د بیزو نه تکامل موندونکي حنجره دې په داسې غړي بدله شي چې وشي کولی د وینا شمیرلي غږونه راوباسي.

ژبه، د افکارو سیده واقعیت دی. افکار کولی شي یوازې او یوازې د کلمو په قالب کې وجود ولري. کله چې موږ له ځان سره فکر کوو یا خپل افکار اوچت اوچت بیانوو یا هغه د کاغذ پر مخ راوړو، افکار تل په کلمو کې موجودیت پیدا کوي. افکار نه یوازې پخپل تشکیل کې د ژبې پوروړي دي بلکې د ژبې په وسیله منتقل او درک کیږي. انسان د کلماتو د تجمع سره او په کلماتو کې دې چې په خپل شعور کې د بهرنی عیني نړۍ د واقعیت انعکاس ته ټیکاو ورکوي. او همدا ټیکاو نه یوازې دا چې انسانانو ته وس ورکوي چې د افکارو مبادله وکړي بلکې د یو کهول نه بل کهول ته هم د افکارو د انتقال باعث کیږي. له وینا او لیکنې پرته ، د نسلونو ګران بیه تجربې به هیریدلې او هر کهول به مجبور و د نړۍ د مطالعې جریان له سره ونیسي.

ژبه د افکارو له لارې (د هستی نظام) له واقعیت سره تړاو مومي. لدې مخې کله ستونزمنه ده چې د معیني کلمې اړیکه د یو خاص شي سره ټینګه کړو. په مختلفو ژبو کې او کله ان په یوه ژبه کې، یوه کلمه د ګنو شیانو د نومولو لپاره په کاریږي او یا ګڼې کلمې د یو شي د نومولو لپاره. دا ټولې قضیې باعث شوي ځینې خیال وکړي چې ژبه له واقعیت نه جلا ده. د هغې بې بنسټه فلسفي جړې هم په همدې خیال کې دي چې لارویان یې معتقد دي چې ژبه له افکارو نه خپلواکه ده او همدا ډول افکار له واقعیت څخه خپلواکه دي. او معتقد دي کلمې په خپله خوښه د انسانانو له خوا نه کارول کیږي او هیڅ واقعي شي ته اشاره نه کوي، په بله وینا، کلمې د غږونو مطلق ترکیب دی.

د دې قضیې نه ځینې داسې نتیجه اخلي چې ښکیلاک، زبیښاک، تیری، دیکتاتوري او نور، په مطلق ډول کلمې او پوچ غږونه دي او ادعا کوي که چیرې خلک نورې مرکبې کلمې او غږونه د هغوی پر ځای کیږدي، ټول تضادونه او ټولنیزې ترنګلتیاوې او ټول زبیښاک او تیري به ورک شي.

باید د دې چال او دوکې رسولانو ته ووایو چې نه یوازې کلمې په خپې خوښې د خلکو لخوا نه کارول کیږي بلکې هغوې یو معین شي یا پدیدې پورې تړلي دي چې د کار او عملي فعالیتونو په بهیر کې پیژندل کیږي. واقعي عیني بهیرونه د کلماتو له بدلیدو سره نه بدلون مومي او نه له منځه ځي. مثلاً، ستر پانګه وال د دې لپاره چې د ځمکې د مخ د ملتونو د زبیښاک لپاره عذر ومومي او د خپل سود غوښتنې کرکجن اعمال ښه تعبیر کړي، په لسګونو خوله ډکونکي کلمې یې اختراع کړي لکه«ملي پانګه والي»، «بشر دوستانه اقتصاد»، «طبیعي نظام»، «ازاده نړی». د هیتلري المان فاشیستانو د دې لپاره چې خپل جنایتونه موجه ښکاره کړي، ځانونه یې«ملي سوسیالیسان» بلل.

لکه څنګه چې پوهیږو دا ډول «ښه تعبیرو» نې هیڅکله د زبیښاک و ښکیلاک او بیکاري او تضاد او د دیکتاتورانو د جنایاتو اثرونه له منځه ندي وړي.

نباید وانګیرو چې شعور انفعالي حالت لري او یوازې کولی شي « د هستی نظام» واقعیت منعکس کړي. شعور د مادې د ژور او اوږد تکامل عالي محصول دی او پخپله په فعال ډول د هغې په تکامل کې دخالت کوي. شعور هیڅکله په انفعالي حالت کې نه پاتیږي بلکې په فعاله توګه نړی کې نفوذ کوي او هغه بدلوي او جوړوي. البته منظور دا ندی چې نړۍ دې په رښتیا د بشر د شعور له امله جوړه شوي وي، بلکې غواړو ووایو چې شعور، نړۍ هماغسې چې ده منعکس کوي او پر هغې واکمن قوانین په سمه کشفوي، د انسان لپاره به هغه ښه لارښود شي چې د خپل خلاقو کارونو په ترڅ کې، ژوندون بدل او د ژوندانه وړ یې کړي.

چنګیز مراتي

د ۴۷ کال وږی